

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year, Chicago and Cook County \$3.00 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Consent to publish in Slovene, English, German, French, Italian, Spanish, Portuguese, Russian, Polish, Czech, Slovak, Hungarian, Croatian, Serbian, Macedonian, Bulgarian, Rumanian, Greek, Latin, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Headed on the left side with a picture of a person.

3857 - 58 So. Lawdale Ave., Chicago 23, Illinois

Sadovi machiavelske politike—III

Nimamo najmanjšega namena, da bi prali rusko zunanjo politiko, ki je čestokrat "ajzenponarska", provokativna in včasih tudi zavozelna, vendar pa ni tako machiavelska, "imperialistična" in zločesta kakor jo slika rusofobska, na vsej črti reakcionarna in vohunjska propaganda v tej državi in drugje. Kot smo že večkrat povedali na tem mestu, je lani Moskva zavzela stupidno stališče napram Marshallovemu načrtu, katerega bi bila lahko bodisi kloroformirala, ako bi se mu bila pridružila, ali pa postavila wallstreetško reakcijo v defenzivo. Enako stupidno in skrajno škodljivo politiko zasleduje tudi s provokacijo boja proti Titovemu režimu, ki v surovosti, zlobi, fabrikacijah in nemoralnosti s strani pristavev Kominforme ne pozna meje. Še bolj kritiki podvržena pa je njena zgrešena politika, s katero hoče iz vseh držav v svoji sferi napraviti navadne satelite, s čimer le ustvarja odpor proti sebi in strah pred njeno dominacijo. S to svojo politiko, slonečo na ortodoksnem komunističnem dogmatizmu in na bojznosti pred novo vojno proti nji s strani mogočnega wallstreetške Amerike, je po vojni odbila v zapadnem svetu milijone prijateljev in mnoge tudi ostrašila, patenterani reakciji, militaristom in imperialistom pa napeljala vodo na njih mlino.

Vse to je resnica. Kljub temu — da pogovorno — pa njena politika ni tako mefistofelska in machiavelska kakor jo prikazuje propaganda temne reakcije in raznih Normanov Thomasov. Vse kar stori, je v očeh te propagande bodisi hudičovo delo, ki stremi za zaslužnjem in podjarmljenjem tujih narodov, ali pa je zvita propaganda, ki služi "imperialističnim" ciljem Moskve.

Ko je na primer pred nekaj tedni Rusija naznanila, da bo do konca tega leta potegnila svoje čete iz severne Koreje in pozvala Ameriko, naj stori isto, sta lahko čitali v vseh meščanskih listih in tudi slišali po radiu, da je to "nova past" Moskve. Glasniki ameriške reakcije so ji to silno zamerili, češ Rusija je v svoji okupacijski coni zgradila vse naklonjen komunistični režim (faktično levičarsko vlado ljudske fronte), mu organizirala in izvežbala močno armado, zdaj bo pa potegnila svoje vojaštvo od tam zato, da južne Koreje kakor tudi Kitajce naščuje proti Ameriki. Na drugi strani mi ne moremo potegniti našega vojaštva iz Koreje, dokler se ne utrdi "demokratska" vlada. Če se ameriško vojaštvo umakne iz Koreje, bo nastala nevarnost, da severna korejska ljudska armada invadira južni del in organizira "komunistično" vlado. Na drugi strani bi tak korak "pospešil rusko dominacijo velikih predelov Kitajske," kakor je pisal Chicago Daily News v uvodniku 23. septembra. Oglasili so se ciniki, da zna ta okupacija trajati toliko časa kakor je trajala na Filipinih — pol stoletja.

★

Nekaj sličnega je tudi z novim ruskim stališčem glede svetovne kontrole atomske energije. Načelnik sovjetske delegacije Andrej Višinski je namreč zadnje dni v Parizu silno presenetil zbrane diplomate, kakor tudi svetovno javnost, ko je zbornici Z. N. predložil nov ruski "načrt" glede tega vprašanja. S tem načrtom je Rusija drastično revidirala svoje prejšnje stališče in pokazala voljo in željo, da pride do sporazuma z zapadnimi silami za učinkovito svetovno kontrolo atomske energije.

Novo rusko stališče je sprejetje dveh pogodb. Z eno pogodbo naj se vse države zavežejo za uničenje in prepoved izdelovanja atomskih bomb, z drugo pa postavijo temelje za formiranje svetovne atomske komisije za kontrolo atomske energije. Kadar bi bil ustvarjen svetovni kontrolni organ, odnosno izdelana pravila in predpisi v obliki mednarodnega pakta, naj bi obe pogodbi stopili istočasno v veljavo. Svetovna atomska komisija naj bi delovala pod okriljem Varnostnega sveta, kjer so vsi važni bistveni sklepi podvrženi vetu veselij.

Dosedanje rusko stališče je bilo, da je treba najprej uničiti atomske bombe in prepovedati izdelovanje istih. Šele potem naj pride na vrsto vprašanje svetovne kontrole atomske energije. Glede slednjega je Rusija stala na stališču, naj se kontrola atomske energije prepusti posameznim državam, ki se "obvežejo", da ne bodo izdelovale atomskih bomb. Argumentirala je, da bi bila mednarodna kontrola kakor jo predpisuje ameriški načrt — "umešavanje v notranje zadeve suverenih držav". "Svetovna kontrola" bi bila le v tem, da bi vsaka država poročala atomski komisiji Z. N.

Tega sovjetskega stališča ni mogel zagovarjati noben realisti, kajti taka "kontrola" bi bila zelo piškava. V resnici bi to v resnici ne bila nobena kontrola, ker bi bila vsaka država le "moralno" obvezana. Ampak suverene in "suverene" države se na take "moralne obveznosti" poklanjajo, zlasti če, kadar pride med njimi do slabih odnosov. V ozadju tega sovjetskega stališča je bila bojazen, da bi sprejetje ameriškega načrta dalo zapadnim silam, zlasti Ameriki vso prednost. In sicer bi imelo vse prednost v tem, ker bi prvič Amerika še vedno razpolagala z atomskimi bombami, dokler bi se sama ne "prepričala", da jih nihče ne izdeluje in tudi ne bi mogel izdelovati, drugič bi pa potom mednarodne inspekcije prišle do sovjetskih industrijskih in vojskih tajnosti, kakor bi Rusijo tudi lahko ovirale pri razvoju atomske industrije za civilne potrebe.

Z drugo besedo: prejšnje sovjetsko stališče je bilo nesprejemljivo ne samo za zapadne države, marveč tudi s stališča učinkovite kontrole, brez katere bi države lahko tajno izdelovale atomske bombe. Na drugi strani pa z realističnega stališča tudi Rusija ne more pristati na celotni ameriški načrt, ker bi si s tem tako rekoč zadržala vrv na vrat. Ta načrt določa, kakor že rečeno, da Amerika sama odloča, kdaj bo uničila svoje atomske bombe — odnosno šele tedaj, "kadar bi se prepričala, da je popolnoma varna".

Ta gordijski vozle je zadnje dni v Parizu presekala Višinski z naznanilo, da je Rusija na vsej črti za stoprocentno svetovno kontrolo atomske energije po mednarodnih organih, to je do ko-

Vesele novice s severne strani Milwaukeeja

Milwaukee, Wis.—Ta dopis je namenjen samo za dobre stvari in bi prosila, da bi ga vsakdo upošteval. Mislim, da je že znano vsakemu, da se bo vršil velik shod za Wallacea dne 14. oktobra, začetek ob osmih zvečer v Milwaukee Auditoriumu, Plankinton Hall, 951 North 5 st. Pokažimo, da smo za njega, saj on v resnici želi pomagati delovnemu ljudstvu in človestvu v splošnem. Druge stranke so pa vse enake. Posebno može bi prosila, da se bi pokazali. Če pa se bojite priti na shode progresivne stranke, potem pa vsaj volite za delavsko stranko, kajti treba je akcije, ne pa doma sitnari nad ženo in otroki, češ, kako se potite za vsak dolar. Ne, žene nismo krive, če imamo take voditelje, bodisi v unijah ali pa v Washingtonu.

Pojdite volit in gotovo glasujte za progresivno stranko! Ta stranka vsekakor ne more biti slabša kot sta republikanska in demokratska. Torej pridite na shod vsi, kateri morete. Vstopnina je samo 60c. Poleg tega pa se bo shod vršil na severni strani, torej ni nobenega vzroka, zakaj se ga ne bi udeležili.

Dalje se bo vršila kartna zabava v korist progresivne stranke dne 21. oktobra, začetek ob osmih zvečer v Sparrow Garden-u, 3052 W. Fond du Lac ave. Tudi na to zabavo ste vabljeni in dobrodošli. Naj omenim, da bo točilnica zaprta, igranje kart pa se že izplača za tiste cente. Gre za dobro stvar. Jaz sem sicer bolj počasn za mešanje kart, vržem pa že katero, tako da držim "stih".

Zadnjič sem bila na seji Progresivnih Slovencev. Kakor vam je že znano, bomo praznovali prvo obletnico, in sicer z domačo zabavo. Na tej zabavi bodo vsakovrstne dobrote in ko sem na seji poslušala naše ženske, ki so govorile o pripravah in kaj vse bodo spekle, je moj želodec postal kar siten, kaj pa se bo zgodilo z njim tisti večer, pa še ne vem, kajti zdravnik mi je prepovedal, da ne smem ničesar pridobiti na moji teži, pač pa dosti izgubiti. Torej se te zabave z ene strani veselim, z druge pa bojim.

Mrs. Slapnik je celo obljubila nekaj iz smetane. Veste, ona je skočila v zakonski jarem in si tako preskrbela, da ji ne bo treba iti sami po tistih stopnjah, namreč v tretje nadstropje v Lenkovo dvorano. Kako bomo pa druge prilzele tako visoko? Torej bomo skrbela, da ne bo šel nihče domov lačen, poyhru tega pa še v roščaj. Torej kaj več še hočete za tisti dolar \$1.25!

Muzičarji bodo pa tisti veseli fantje, ki so se tako postavili na paradi na Narodnem dnevu SN-PJ. Mislim, da jih vsakdo pozna, saj niso nič slabši kot Jančič, a jaz mislim, da so celo boljši, to pa zato, ker so doma iz Milwaukeeja. Kadar oni igrajo, ne more nihče pri mizi mirno sedeti, ampak te kar nekaj vleče.

Tudi pečlarji ste dobrodošli, ker vi ne znate pripraviti za pod zob tistega, ki se vleče in razteza. Tega bo tudi dovolj na naši zabavi.

Zečala bi, da bi bilo na prihodnji naši seji 32 novih članic. To bi bil lep dar naši organizaciji za prvo obletnico. Seja se bo vršila 19. oktobra. Torej na svidenje 19. oktobra in prav tako 23. oktobra ob osmih zvečer.

Sedaj pa nekaj za članstvo društva 747 SNPJ. Vršila se bo jako važna seja tretjo pedeljo v mesecu, začetek ob dveh popoldne. Seja se bo vršila v običaj-

nem prostoru. Na dnevnem redu bo razprava o proslavi 30-letnice, ki se bo vršila v soboto zvečer, 6. novembra, v Sokol-dvorani, 1309 W. Walnut st. Za ples bo igrala naša članica. Smo res lahko pogumni, da imamo take članice pri našem društvu. Tudi njena mati in brat sta pri jednoti. Ona igra pod imenom Rocky Mountain Mary. Vstopnina samo 50c. Zabava se bo pričela ob sedmih zvečer. Torej zabave bo dosti za vse, posebno za tiste, ki radi plešejo. Ona jako lepo igra. To jaz vem, ker sem njena soseda in jo slišim vsak večer.

Ob tej priliki izražam sožalje Cainkarjevi družini, katero je zadela nesreča. Želim, da bi naš novi predsednik posnel pokojnega Cainkarja in vodil našo jednoto po isti poti kot jo je on. Da ne bi tako zašel, kot je predsednik Truman, ko je prevzel vajo po Rooseveltovi smrti.

Že v zadnjem dopisu sem omenila, koliko časa nisem bila pri spovedi, pred kratkim pa me je neka znanaka vprašala, če je resnica, kar sem napisala. Seveda sem povedala resnico. Kako vendar naj samo sebe tožim, ko nimam grehov! Rada bi vedela, kakani so grehi in če imam kakšnega. No, bom pa počakala, da pride gazda iz Rima, saj pravijo, da jo bo kmalu pobrisal v Ameriko, ker mu tam postajajo prevroča tla in ga nočejo več poslušati. Pravijo, da bo prišel na račun Marshallova načrta. Torej jaz sem taka gresnica, da me ne moreta oteži ne Gabrovšek ne Rožman, pač pa se moram začeti k samemu papežu. Sedaj o teh stvarih tuhtam dan in noč in še spati ne morem. Komaj čakam, da pride, da mi očisti moje grešno dušo. Samo denarja mu ne bom mogla dati, ker ga še zase nimam.

Dopis se je že precej zavlekel, zato ga lepo zaključujem in ponovno vabim naše rojake in rojakinje, da se gotovo udeležijo omenjenih sej in priredb. Na vesele svidenje in lepo pozdravljeni!

Mary Rodich.

Kaj hočete — vojno ali mir?

Cleveland, Ohio.—Prihajajoče predsedniške volitve bodo ljudski mandat — UKAZ — kaj hočemo kot preprosto ameriško, delavno ljudstvo? Kar bomo volili, to bomo imeli. Kdor hoče vojno in vse njene moderne grozote, naj kar lepo voli za eno ali drugo lučko kapitalizma — demokratskega ali republikanskega kandidata — mi, ki razumevamo in se bojimo strahotnega fašizma in nacistične ideologije, ki prihaja do veljave v državi, bomo dali svoj volilni protest v milijonih, to pa ne zato, da bo treba uredniku "A. D." snesti svojo fašistom naklonjeno politično srajco, ampak zato, da bo prostest glas proti vsem fašistom in vojnim hujskačem močno zadonel po vsej državi!

Klub 32. varde bo tudi priredil svoj politični shod 17. oktobra v Slov. del. domu na Waterloo road, in sicer ob 3:30 popoldne. Glavni govornik bo senator Glen H. Taylor, ki kandidira za podpredsednika na Wallacey listi. Podružnica SANSA št. 48 bo tudi prispevala vse svoje sile pri sodelovanju s tem shodom. Da ne bo brez zabave, bodo podane tudi glasbene in pevске točke. IN VSE TO SKUPAJ PROTI PROSTI VSTOPNINI!

Časi so resni in od nas vseh je odvisno, kaka bo naša bodočnost! Za vse, kar imamo danes, se imamo zahvaliti samim sebi, kajti tako smo volili, tako smo si postali in tako spimo. Ako

hočemo to vojno moro odpraviti raz naših skrbi, smo sami poklicani da to storimo! Dano nam je, da lahko to storimo! VAŠA GLASOVNICA JE NAJVEČJA ATOMSKA BOMBA PROTI VSEM LAŽI FAŠISTOM IN DELAVSKIM IZKORISČEVALCEM! Nikjer ne boste našli v USTAVI ZEDINJENIH DRŽAV, NIKJER V SVETEM PISMU, DA JE MIR neameriški čin, NEKRŠČANSKI! Vi vsi ste poklicani, da pretopite vse kanone in vojno municijo v človeku koristne pluge in masinerije!

Bratje Američani, dajmo se spametovati! Ne pustimo, da nas zopet zblufajo za tretjo vojno! Pod pretežno strahu z vzhoda nam že vklepujejo okove fašizma. Še je čas, da se jih otresemo, ali ura je poznejša kot se večina danes zaveda. Ako ne verjamete, pa pridite poslušati tega iskrenega boritelja za mir, Glenna H. Taylorja, ki vam bo povedal kdo in kaj tiči za fašističnim gromom.

Slišali ga boste lahko v obeh dvoranih, kajti vzpostavljeni bodo zvočniki zgoraj in spodaj. Slišali boste govornika, ki ima demokracijo za demokracijo in ne za fašizem! Sola bo za nas vse in uverjen sem, da po govoru bomo vsi kot eden za to, da gremo na voliče 2. nov. in volimo kandidate progresivne stranke — Wallacea in Taylorja!

Zase, oprostite mi, bi rad še malo dodal grozotni sliki iz Nemčije, katero tako hitimo vzpostavljati zopet na noge, da bi morila, ne Slovane, ampak delavsko svobodo sveta. Sestra mi piše, da je zgubila dva sina. Zaklali jih niso Rusi, ampak Nemci! Tretji sin seštre mi je sam pisal, da je prišel iz nemškega ujetništva sama kost in koža. Mnogo jih je pomrlo od muk in stradanja, le nekateri so ostali žive priče NEMŠKEGA BLAGRA IN ITALIJSKEGA FAŠIZMA, katerega pri "A. D." indirektno podpirajo s svojo klerofašistično politiko. Mi se za to ne bomo prav nič zmenili, šli bomo svojo svobodno pot naprej in volili 2. nov. progresivne kandidate, 17. oktobra pa šli poslušati kandidata Taylorja v Slov. del. domu ob 3:30 popoldne. NE SAMO COLLINWOODCANI, AMPAK VSI IZ EUCLIDA. John Lokar st.

Poziv na velik shod progresivne stranke

New York.—Za Jugoslovanski ameriški odbor za izvolitev Henryja Wallacea sklicuje velik shod progresivne stranke v nedeljo, 17. oktobra, začetek ob treh popoldne v Jugoslovanskem ameriškem domu, 405 W. 41 st., New York City.

Na shodu bodo govorili pisatelj Louis Adamič, Zlatko Balokovich, Johannes Steel in Agnes Vukčević. Sodelovalna bosta tudi pevski zbor Jedinstvo in tamburaški zbor Mladi Balkanci.

Vstopnina je prosta. Apeliramo na vse Američane jugoslovanskega rodu, da se gotovo udeležijo tega važnega shoda.

Odbor.

Pojzvedovanje Rdečega križa

Chicago.—Andrija Car iz Jugoslavije bi rad izvedel, kje je Franjo Car (Char), ki je svoj čas živel v Chicagu.

Ako bi kdo vedel zanj, ali če bi sam čital te vrstice, se naj zgleda pri Rdečemu križu, 529 S. Wabash ave., Chicago 5, Ill., telefon Wabash 7850, priključek 397.

Rdeči križ.

Marshallova pomoč za vojno v Indoneziji

Washington.—Indonezijski komisar za trgovinske in finančne zadeve v Washingtonu je izjavil na tiskovni konferenci, da nizozemska vlada uporablja fond, ki jih je prejela v okviru Marshallova načrta, da ohrani v Indoneziji vojsko 120.000 mož. Izjavil je, da 600 milijonov dolarjev, ki jih Marshallov načrt določa letos za Nizozemsko, zadostuje za vzdrževanje nizozemskih vojske v Indoneziji za približno 2 leti.

VESTI IZ NEW YORKA

New York, N. Y.—Slovenci v New Yorku nismo ravno zaspali v povojnem času, le sliši se bolj poredko v širši javnosti o našem delovanju, odkar je nastopila doba svojevrstne povojne historije, ki je marsikoga oplašila, da je raje tiho kot bi katero rekel v javnosti ali drugače. Nesmiselno bi bilo trditi, da to ne škoduje do neke mere vsemu našemu javnemu udejstvovanju, vendar pa je mrtvilo zajelo predvsem one ljudi, ki so bili sicer opora in pomoč akcijam podvzetim v času vojne in kasneje, toda le malo od njih je bilo zares aktivnih. Marsikdo si je tudi mislil, da zdaj, ko pomagata tja preko vsak svojim, niso več potrebne akcije za zbiranje pomoči in je tako opustil vsako delovanje.

Zbiranje pomoči seveda ni edino potrebno javno udejstvovanje, to vemo vsi, in v tem pravcu tudi v New Yorku delujemo kolikor moremo naprej, ker ni dovolj, da človek le dela in se briga zase — skupnost zahteva nepretrgano delovanje nas vseh! Tisti, ki proti delu za skupnost najbolj zabavljajo, imajo pogosto od tega koristi; sploh bi bil svet žalostna gmoča, ako bi ne bilo dela za skupno korist vseh. Pa si oglejte malo, kaj imamo v tem pogledu na programu v naši slovenski, odnosno jugoslovanski naselbini v velenestu New Yorku:

Progresivne Slovence št. 11

Pred letom dni je bil v New Yorku organiziran krožek Progresivnih Slovencev in na svoji zadnji seji so članice tega krožka sklenile, da nekoliko proslavijo prvo obletnico. Prireajo torej v soboto 16. okt. "Beer Party" v Slovenskem domu v Brooklynu (253 Irving Ave.). Imele bomo nekaj posebnega v obliki dobrotov ali daril; tudi drugače bo vesela zabava za vse, ki bodo z nami ta večer. Pričetek je ob 9. uri in vstopnina, ki krije serviranje pija, je samo \$1.50.—Pivo se toči od devetih do ene popoldne. Ne pozabite, da bodo prišli na zabavo vsi naši Slovanovi fantje in dekleta tudi — kjer pa so ti, tam je dosti petja in zabave. Torej ne pozabite našega krožka št. 11 ob priliki njegove obletnice.

Shod v Jugoslovanskem domu

V nedeljo 17. oktobra bo v Jugoslovanskem domu, 405 W. 41st street, New York, N. Y., velik shod, ki ga prireja tukajšnji odbor za progresivno stranko. Nastopili bodo Louis Adamič, Zlatko Balokovich, mestni odbornik Connally in drugi. Podan bo pešter program petja in godbe.

Ženska razstava

Dne 1. novembra bo otvorjena vsakoletna Mednarodna ženska razstava, ki bo trajala do vključitvi nedeljo 7. novembra. Kot že več let zaporedoma, bo tudi letos na razstavi jugoslovanski paviljon. Oskrbo tega paviljona smo zadnje dve leti prevzele v oskrbo newyorške Jugoslovanske, ki smo v ta namen organizirale ženski odbor pod imenom Jugoslav American Women's Committee. S tem smo si naprtille precejšnje breme in odgovornost. Prvič je treba precej plačati za najemnjino prostora, k temu se pridružijo še drugi stroški, zato moramo delati na vse kriplje, da spravimo potreben denar skupaj. Lani leto je bilo prodanih premalo vstopnic in tako smo skoro zabredle v izgubo, pravzaprav je bilo treba kriti primanjkljaj z dohodki od naše letne prireditve.

Letos bi se raje izognile deficitu in če mogoče napravile kak dolar, da ne bomo vedno delale praznih rok, kadar pride okrog čas za razstavo. Prodajamo torej kot navadno, vstopnice in apeliramo na vse naše ljudi v tem okolju, da si jih nabavijo od nas. Dobite jih pri več naših društev, nikoli in imajo jih tudi članice našega krožka Progresivnih Slovencev, nekaj pa tudi predsednice in druge od postojank SŽS v New Yorku. Stanejo 50 centov. Pecivo bomo prodajale tudi

letos in prosimo vse one, ki so nam v tem pogledu pomagale lani, da se odzovejo tudi letos. Prisnite kar na razstavo. Ako želite kakih informacij, pa pokličite spodaj navedeno telefonsko številko.

Nekatere naše žene so obljubile podariti komade ročnih del za prodajo na razstavi in par naših domačih umetnikov pripravila nekaj slik z jugoslovanskimi motivi in pa na roko izdelane uhanke.

Božične karte

Največja atrakcija našega paviljona bodo božične karte, ki smo jih dale narediti našim domačim umetnikom pripravila nekaj slik z jugoslovanskimi motivi in pa na roko izdelane uhanke. Karte bodo po deset centov komad. Zaenkrat jih imamo šest vrst, kakor sledi: zimska slika v Sloveniji; morsk kraj Budva v Crni gori; Ohridsko jezero in samostan na pečinah v Makedoniji; lepo in slikovito zgodovinsko mesto Jajce v Bosni in Hercegovini; dekle v narodni noši in zagrebška katedrala; srbsko dekle v narodni noši in javna stavba Belgrada. Torej po ena slika za vsako od šestih jugoslovanskih republik. Drugo leto bomo dale narediti več kilisejev, ako se bodo karte dobro prodajale in bomo vključile prizore z narodnimi nošami in narodnimi motivi iz Slovenije in od drugod. Za letos smo morale biti skromne radi pomanjkanja sredstev.

Ako želi kateri zunanji naročiti božične karte, naj piše na spodaj naveden naslov. Jugoslovanski program petja, plesa in godbe bo podan na razstavi v četrtek, 4. nov., ob 9:15 zvečer in bo trajal do desetih. Nastopi bodo v pestrih narodnih nošah. Tudi tekom tedna bodo na razstavi žene in dekleta v narodnih nošah v kolikor bo to mogoče, ker računati je treba na dejstvo, da mnoge žene in dekleta podnevi delajo.

Pozabiti ne smem slamičkov, ki jih naše domažske sivačke tukaj vsako leto napravijo za razstavo. Ti so zelo popularni in sijo jih pogosto po razstavi opazili v velikih trgovinah.

Združena društva

Slovenska združena društva v New Yorku še vedno poslujejo in bodo imela svojo letno prireditev po novem letu. Pazite za datum, ki bo objavljen kasneje. Društva in skupine priključene tej organizaciji sodelujejo potom nje v vsem našem javnem delovanju v korist naše naselbine in splošnosti. Ker nimamo velikih priredb, je blagajna vedno skromna, zato je treba vsaj enkrat na leto nekaj prirediti. Ako bi bili več živga zanimanja in bi bile prav vse naše skupine in društva priključena ter tudi aktivna, tedaj bi zmogli marsikaj, tako delamo kakor in kar nam pač dopuščajo razmere. Pa smo tudi tako že mnogo dela naredili, tako v prid nas, ki smo prišli od tamkaj, v prid naše mladine in v prid naše nove domovine.

Zbor Slovan

Kakor nekaj slišim, bo imel slovenski pevski zbor Slovan svoj koncert zgodaj v novembru. Bodo pač datum naznanili v listih, vendar naj to služi kot opozorilo, ker pri Slovanu vedno lepo zapojejo, zdaj pa imajo že nekaj časa mešan zbor in nastopijo v moškem in mešanem zboru.

Jugoslovanski pevski potuljela

s opero

Mnogokrat smo v listih med vojno in tudi v povojni dobi čitali o Anici Kepic in Olgi Christi (po materi Turković). Nastopali sta na mnogih prireditvah in sta bili zelo priljubljeni radi lepih glasov in prijetne vnanjosti in nastopa. Obe sta neumorno nadaljevali s pevskeimi studijami in zdaj sta prvič na potovanju z operno družbo Charles Wagner Opera Co. Podajajo opero Romeo in Juliet in omenjeni pevki nastopata v zboru. Družba bo tekom oktobra, novembra in prve dni decembra na (Dalje na 2. strani.)

V ATENAH

Iz pirskega pristanišča drži pot v Atene. Bolje rečeno, zdaj že težko razberemo, kje je konec Pireja in kje se začnejo Atene. Podkev gora obema ti dve zraščeni mesti. Glej središče Aten — Trg ustave, veličansko poslopje hotela "Great Britain", skala zgodovinske Akropole.

Ze na poti iz Pireja opaziš s krogli in preluknjane stene domov. Ko pa prispe aytto na trg Omonije, zagledaš sliko, znano iz drugih mest povojne Evrope: razvaline hiš, porušene stene, lijak, ki so jih napravile grane, te, kupi opeke. Isto je v ulici 3. septembra: ruševine in zapuščenost.

Toda opustošenje v Atenah ni čisto navadno — to nikakor niso sledovi borbe z nemškimi okupatorji. To so storile roke angleških artileristov, letalcev in tankistov, ki so leta 1944 obrčunavali z grškimi patrioti. Področje trga Omonije je bilo središče odpora proti angleškim interventom. Zato so čete generala Scobyja obstreljevale stanovanske hiše s težkimi topovi in jih bombardirale iz zraka. Zdalj so te zevajoče rane na živem telesu mesta neme priče storjenega zločina.

Sledov tuje okupacije ne vidiš samo v razvalinah trga Omonije. Tvoja okupacija je pritisnila pečat življenju Aten, nekdanj kipečega, živahnega in lepega mesta. Prav v središču, v glavni ulici Stadion naletiš na visoko žično pregrado, ki spominja na ograjo okrog koncentracijskega taborišča. Za bodečo žico parkirajo angleški avtomobili.

V poslopju Centralne pasaje ima svoje prostore postaja za črpanje bencina za vojaški promet. Najlepše hiše so zdaj spremenjene v kavarne za angleške vojake. Ulice so polne ljudi v angleški in ameriški vojaški uniformi. Pa tudi imena ulic so zdaj drugačna: ulica Stadion je bila preimenovana v Churchillovo ulico. Križa jo Smutsova ulica. V bližini je Montgomeryjeva ulica.

Blizu Trga ustave (tega trga že niso utegnili preimenovati) loči visoka kamnita ograja veličanski park od mestnega vrveža. V parku je kraljevski dvorec. Vzdolž stena se izprehajajo "evroni" — kraljevski gardisti v belih bluzah in rdečih solnih s svilnimi kopicami, z bujnimi čopki na rdečih baretah. Tu biva kralj Pavel in kraljica Friderika, ki so ju posadili Angleži na grški prestol. Sedanja "kraljica Helenov" je bila vzgojena v vrstah "Hitlerjugend". Nedavno se je mudila v Berlinu, kjer je obiskala svoje sorodnike.

Prebivalci Aten se splošno pritožujejo, da je življenje težko. Cene so silno poskočile, zaslužek pa je ostal na isti nizki ravni.

V listu "Vima" je bila oni dan objavljena sledeča karikatura: Po stopnicah se dvigajo napihnjeni človečki — to so cene življenja, električnega toka, stanovanj, spodaj pa je prikazan zaslužek v podobi otročička, ki tarna: "Kam ste pa odšli, vsaj za ročico bi me prijeli!" In res, v primeri s predvojnjo ravni so cene življenja in industrijskih izdelkov 4-5 krat višje kakor zaslužek. V marcu 1947, ko je bila razglašena Trumanova doktrina, je stal kilogram sladkorja 3000 grških drahem. V decembru je stal že 15.000. Kilogram kave je stal v marcu 5.000 drahem, v decembru pa 40.000.

Devet desetih vsa tabora, ki prihaja kot ameriška "pomoč", odpade na orožje in samo neznaten del so sredstva za obnovo, pa še ta sredstva so namenjena skoraj izključno za obnovo letališč in strateških cest na "severu dežele".

Zaradi ameriške "pomoči" je Grčija zdaj brez slehernih surovin. Čim več te "pomoči" prihaja, tem bolj hira grška industrija. Še leta 1946 je znašala njena raven 60 odst. predvojnega, leta 1947 pa se je skrčila na 50 odst.

Da bomo laže razumeli, kako je z obnovo razdejanih podjetij, hočem omeniti sledeče dejstvo: V enem samem mesecu leta 1947 so izplačali kralju za njegove izdatke 148 milijonov drahem, za obnovo porušene poslopj pa so potrošili samo 7 milijonov drahem. Atenske trgovine prodajo ameriško čokolado, ameriško galanterijo, ameriške cigarete — vse to v Grčiji, ki je znana po svojem tabaku in kjer gnije zdaj v skladiščih nad 30.000 ton

ameriške misije. Tik hotela smo srečali majhen spreved. Dva angleška vojaka sta gnala Grka, po obleki sodeč delavca. Uklenjene roke je držal pred seboj in na njih so rožljali okovi.

Policijski teror je v Atenah vsakdanji pojav. Pripovedovali so nam, da so med nemško okupacijo izpostavljali na Trgu ustave v okove vkovane patriote. Zdalj natikajo grškim patriotom okove ameriške oblasti in njihovi monarhofašistični pomagači. Zverinstva krvnikov grškega naroda so nepopisna.

Kakor v srednjem veku, plačujejo tu nagrado za odsekane glave. Glavo navadnega partizana cenijo na milijon drahem, glavo komandanta na 10 milijonov. Za Markosovo glavo so razpisali nagrado v znesku 20 milijonov drahem. Kralj Pavel in kraljica Friderika sta nekoliko obiskala pokrajine severne Grčije. Ob prihodu v neko mesto so vrgli domači monarhisti k njunim nogam sedem odsekanih glav, ki naj bi bile partizanske. Pozneje se je pokazalo, da se te monarhistične tolpe sploh niso poskušale boriti s partizani. Zgrabile so nekaj domačinov in jim odsekale glave.

V glavnem mestu kar mrgoli policajev, žandarjev in vohunov — grških, angleških in ameriških. Poveljnik atenske policije, nek Evert, zavzema ta položaj še iz časov hitlerjevske okupacije. "Angleške oblasti cenijo Everta zato, ker ima "bogatelo izkušnje" v pogledu obračunavanja s komunisti.

Se daleč pa ne obračunavajo samo s komunisti. Navadni delovni ljudje, delavci, inteligenca — vsi stoji so zastopani v senznih aretiranev. Ugodnega znanstvenika pokličejo na policijo in ga pozovejo, naj podpisuje izjavo, ki obsoja komuniste. Če tega noče storiti, ga doleti nečloveško obračunavanje.

V Atenah smo se mudili tistega dne, ko so bili po mestu razširjeni letaki, ki so poročali o imenovanju začasnega ljudskodemokratske vlade generala Markosa. Mesto je vrvelo kakor vzemirjenj ulj. Na vsakem vogalu so stale skupine ljudi, v vsaki kavarni in trgovini je šla od ust do ust vest o Markosu. Policija je bila vsa iz sebe. Aretirali so mnogo ljudi. Vlada je imela posebno sejo, da bi obravnavala nujne ukrepe: bali so se vstaje in mesta.

Lanske jeseni se je pripetilo nekaj dne nekaj, kar zelo izgovorno prikazuje negotovost atenskih ministrov. V majhnem naselju, kakih 30 km od Aten, je pet mladih patriotov napadlo žandarmerijsko postajo, ubilo enega žandarija, zaplenilo mitraljez in začelo streljati. Prestreženi žandariji so telefonirali v Atene, da jih je napadel velik partizanski odred, ki koraka proti Atenam.

Nastala je panika. Ministrski svet je imel posebno sejo in na področju glavnega mesta je razglasil obsedeno stanje. Alarmirana je bila vojska, mornarica in celo letalstvo. Spekulantl so navajali v pirske pristanišče, kjer so si brž priskrbeli vožne listke za parnike, ki so odhajali iz Grčije. Proti "prodajalcem odredu" so poslali tanke in letala. Ko pa se je pokazalo, da okrog Aten nikogar ni, je objavilo vojno ministrstvo triumfalni komunikat, v katerem je poročalo, da so razbili "velik odred" demokratske armade.

Atenski oblastniki obračunavajo s tistimi ljudmi, ki so se svojčas borili proti nemškim okupatorjem. Ustreljeni so bili patrioti, ki so med umikom nemških čet ubranili atensko elektrarno pred Nemci, da je niso razstrelili. 13 od njih jih je hrabro padlo pod nemškimi krogli, 37, kolikor je ostalo živih, pa je dala zdaj ustreliti Sofulsova vlada. V črnih dneh nemške okupacije se je splošno neki atenski patriot, težak, ponoči z aparatom za kisik do nemških tovornih ladij v pristanišču in položil podnje mine. Monarhofašisti so zdaj tega le gendarnega heroja ustrelili.

Vsak pošten Grk se ozira zdaj v upanju tja, kjer se bore herojski borci Markosove armade, da bi iztrgali iz rok tujih in domačih zasluževalcev grško ozemlje pod za pedjo.

(Prim. dnevi.)

Anthony Cebulecky, rudar iz Summit Hills, Pa., ki trpi na silikozni lezi na pesteli v bolnišnici, ki je začela uporabljati nov način zdravljenja. Več kot 500 rudarjev je že bilo deležnih tega zdravljenja, ki se financira iz blaginjskega sklada rudarske unije UMW.

Vesti iz New Yorka

(Nadaljevanje z 2. strani)

stopila v mnogih krajih širom dežele. Navedem naj še nekaj poglavitnih krajev in mest: V Akron, O., 15. okt.; Little Rock, Ark., 22. okt.; Memphis, Tenn., 23. okt.; Louisville, Ky., 20. okt.; Indianapolis, Ind., 18. okt.; Tuscaloosa, Ala., 25. okt.; Columbia, S. C., 29. okt.; Greenville, S. C., 30. okt.; Hampton, Va., 4. nov.; Baltimore, Md., 6. nov.; Trenton, N. J., 7. nov.; Brooklyn, New York, Academy of Music, 10. nov.; Toronto, Canada, Eaton Auditorium, 12. in 13. nov.; Elmira, N. Y., 15. nov.; Philadelphia, Pa., Academy of Music Hall, 16. nov.; Richmond, Va.,

Mosque, 18. nov.; Birmingham, Ala., 23. nov.; Atlanta, Ga., 24. nov.; Kansas City, State College Aud., 29. nov.; Springfield, Ill., 1. dec.; Toledo, O., 2. dec.; Syracuse, N. Y., 4. decembra.

Ako se naši ljudje po omenjenih krajih zanimajo, pa naj pazijo na tozadevna naznanila v lokalnih listih, da lahko posejijo opero v kateri nastopata Ann Kepic in Olga Christi. — Mladina pevčkama želimo, da je to počitek njupe poti k uspehu.

Končco

Kdor želi kakih informacij glede ženske razstave in nabave božičnih kart, naj se obrne na naslov: Anna Krasna, 200 W. 67th Street, New York 23, N. Y. Telefon: TR 3-4364. A. P. K.

PODEDOVANO ZDRAVJE IN DOLGO ŽIVLJENJE

Z vprašanjem, da li more človek ravnati svojo usodo, ki je bila nekoč eno najbolj spornih vprašanj filozofov, se bavijo danes biologi. Vprašanje se še danes glasi: ali so podedovane nagnjenosti ali vnani vzroki, ki imajo večji vpliv na življensko pot kakšnega človeka?

Najnovejša raziskovanja kažejo, da je smatrati skoraj vse telesne lastnosti za podedovane lastnosti. Podedovane lastnosti se ustalijo v jajčecu, pod čemer razumemo oplojeno spolno klico. Te lastnosti so po kakovosti zelo različne, tako da lahko govorimo o biološko velikovrednih in manjvrednih jajčecih. Velikovredna jajčeca se razvijajo v življenja sposobna krepka bitja, iz malovrednih jajčec nastajajo šibkotsna bitja, ki se jim v boju za obstanek nič dobrega ne obeta.

Kakšnih 25% oplojenih spolnih klic je že po naravi tako slabotnih, da se že v maternih telesih ne razvijejo v živa bitja.

Kakovostne razlike nimajo vpliva samo na potek razvoja v embrionalnem stanju. Da li novorojenec preživi prvo leto svojega življenja, ko je umrljivost dojenčkov največja, zavisi v glavnem od prvotne vrednosti jajčeca. Življenska doba povprečnega jajčeca znaša 50 do 60 let. Samo iz velevrednega jajčeca nastane človek, ki je še v svojem osemdesetem letu, navzile težkim življenjskim pogojem, krepak.

Treba se je sprijazniti s tem, da se zobje prekmalu pokvarijo, da postanejo oči v starejši dobi slabotnejše, da se lasje razbujajo in osivijo, čeprav je "srce" še mlado. Premnogokrat pa opazimo redčenje lasišča in osivitev, ki nimata nobenega opravka s starostjo in z načinom življenja. Takšne predčasne opovedi so eden najbolj vidnih znakov za podedovane pomanjkljivosti tkiva.

Po drugi strani se držijo druga tkiva in tkivna združenja celo življenje brez vidne obrabe. Tako so mišice okostja po vsem videzu določena za daljšo življensko dobo nego je človekovo življenje. So pa še neke izredne kakovostne razlike, ki jih imenujemo bolna nagnjenja in ta so usodnega pomena. Sem spadajo na pr. primeri podedovanega vneta očesne mrežnice (retinitis), pri katerem se mrežnica po normalnem delovanju v mladih letih hipoma izrodi, tako da postane človek še v mladosti starostno brijav. Poznamo tudi sorodno podedljivo naglušnost, prav tako spadajo sem neki dostje neumljivi primeri multiple skleroze z mrtvoudnimi znaki ali predčasni primeri poapnenja žil.

Golšavost nastopa, kakor znano, v krajih, kjer imajo tla in

rastline, ki rasejo v njih, zelo malo jodovih soli. Čeprav potrebuje telo silno malo joda, vendar ga kot tako imenovanega katalizatorja (pospeševalca "kemčnih procesov") ne more pogrešati. Jod se zbira, kakor vemo, v ščitni žlezi. Ako ga je v telesu premalo, tedaj ta žleza v stremljenju, da bi bolje opravila svoj posel, tako narase, da utegne spasti kot brezoblična masa ves vrat.

Ta pojav je tako očiten, da dobiš v kakšnem golšavem kraju, kakšni alpski vasi vtis, kakor da so vsi prebivalci bolni za to boleznijo. Če pa pogledamo natančneje, bomo opazili, da so golšavci vendarle izjema in da so vrh tega večinoma v medsebojnem sorodstvu, to se pravi, v nekaterih rodovih so vsi člani družine že dolga pokolenja golšavi. V drugih rodovih pa popolnoma zdravi — in to navzile istemu življenju in isti z jodom pomanjkljivi hrani. So torej ljudje, ki jih ščitne žleze tudi pri normalni velikosti naberejo dovolj joda celo iz hrane, ki ga vsebuje zelo malo, pri drugih ljudeh pa zmoro to nalogo samo pretirano povečana ščitna žleza.

Velika verjetnost je v tem, da velja takšna različna sprejemljivost prav za prav odporosti tudi za druge bolezni, kakor jetiko, legar, ošpice, koze itd. in da je podedovana, se pravi, da temelji na posebni sestavi in zgradbi genov, nositeljev dednih lastnosti, kromozomih, oplojenih kličnih stanic. Z drugimi besedami bi rekli, da niso boleznili sam ena sebi podedljive, marveč sprejemljivost odnosa odpornosti zanje.

S tem ni rečeno, da se mora nagnjenje do boleznili končati brezpogojno z boleznijo, kajti končno ima tudi okolica svojo, določeno pogojno besedo. Čeprav je nemogoče vplivati na dedne činitelje v ugodnem smislu (razen s trezno premišljeno vezjo dedno zdravih zakonskih družin), vendar se da življenje podaljšati z zboljšanjem življenjskih pogojev. Vemo, da sta na predek medicine in izboljšanje zdravstvenih razmer v kakšnem poldrugem stoletju dvignila povprečno življensko dobo od 30 na 60 let. K temu je dalo samo naše stoletje (torej okroglo 40 let) svojih 10 let.

Podaljšanje življenja z izboljšanjem življenjskih pogojev pa ne vpliva prav nič na elemente jajčec. Človek z neugodnimi

VELIKI UMETNIK IN DEMOKRAT PAUL ROBESON

Med ameriški črnci je več takih, ki so se kulturno zelo, visoko dvignili, tako na vseh področjih intelektualnega dela, a še predvsem v umetnosti. Črnci so znani književniki, pesniki, likovni umetniki in pevci.

Richard Wright je znan književnik črnce Amerike, katerega dela so prevedena na mnoge jezike tudi v Evropi. Nedavno se je ta veliki pisatelj razgovarjal z nekim evropskim novinarjem, ki mu je rekel, da misli, da kljub vsej rasistični gonji, uživajo književniki in umetniki v Ameriki neki družbeni položaj in ugled. Na to mu je odgovoril Wright:

"Res je, kot umetniki, vendar ne vedno in še posebno ne kot ljudje. Črnem ploskajo na gledališkem odru ali v koncertni dvorani, vendar pa mu odrekaajo stanovanje v hiši, kjer stanujejo tudi belci. In čeprav črnci kot umetniki dobro zaslužijo, so prisiljeni, da živijo v nehygieničnih črnih četrtih. Tudi jaz sem v to prisiljen. Moje knjige čitajo, mene kot človeka pa omaložujejo in ponižujejo."

Zadnje čase pa se vedno bolj pogosto dogaja, da umetnike črnce ovirajo in preganjajo. Na primer: slavna pevka Marian Anderson, črnka s odličnim glasom, ki s svojo umetnostjo osvaja množice, je hotela prirediti koncert v največji dvorani v Washingtonu v "Constitution Hallu". Ta dvorana pa je last ženske reakcionarne organizacije "Heerke ameriške revolucije", ki je pevki dvorano odklonila, da bi črna pevka ne "onečastila" dvorane, ki se diči z imenom demokratske ameriške ustave. Andersonova je pela na prostem, kjer ji je ploskalo 75.000 poslušalcev, med njimi tudi taki, ki so v navdušenju pozabili na svoje rasistično razpoloženje.

Med ameriški umetniki črnci zavzema posebno mesto Paul Robeson, eden od najslovičnejših pevcev na svetu. Mnogokrat se je dogodilo, da so mu v kakem mestu prepovedali prirediti koncert. Tako mu je predsednik občine Peoria v državi Illinois prepovedal koncert, češ da zastopa Robeson "antiameriško ideologijo".

Res je, da je Robeson poleg tega, da je črnc, tudi znan borec za demokracijo, zaradi česar ovirajo njegovo umetniško delo. Odbor za preiskavo protiameriške dejavnosti je javno ugotovilo, da je Robeson danes nastopa, tako se bori. S svojimi koncerti dobiva sredstva za politično delo, na shodi ima borbene govore in s svojo priljubljenostjo pridobiva veliko poslušalcev in vse to kljub temu, da ni brez nevarnosti za njegovo življenje. To je Paul Robeson. M. L.

V SPANJU SE LAHKO UČITE

Baje se da človeku med spanjem marsikaj prišepetati, kar mu kasneje ostane v spominu, s tem pa še ni rečeno, da bi se mogli med sladkim smrčanjem naučiti kitajščine

Učenjaki so že pred časom posavetili svoj trud študijem o funkciji, ki jo vrši spanje v organizmu z biološkega, kliničnega in psihološkega vidika.

Potrpežljivi 25-letni študij je ovrgel razne zelo razširjene predsodke, kot na pr. predoddeka, da škoduje gibanje v spanju nočnemu počitku. Dr. Kleitman je dokazal, da menja človek v spanju normalno položaj 20 do 45-krat v noči in da to odgovarja potrebi organizma samega, katerega deli vsi potrebujejo počitka. Nadalje je prav tako ugotovil, da se lahko spretni štiriindvajseturni kolobar za spanje in bdenje. — Z raznimi poizkusi, ki jih je izvršil sam v popolni temi, je Kleitman ugotovil, da se lahko organizem izvrstno privadi kolobarju 24 ur ne sloni na fiziološki potrebi počitka.

Po Kleitmanovih ugotovitvah se razvoj uspanja in zbuditve razvija v šestih fazah. Predno se zaspi, najprej popuša utrip, bitje srca in drugi fiziološki procesi, nato se umiri pet čutov do popolnega prenehanja delovanja in to v sledečem redu: vid, okus, vonj, sluh (le deloma), tip. Pri zbujanju ta proces poteka ravno obratno.

Šerover, ki je iznael mnogo instrumentov za ipnološke kontrole, je pripravljen nadalje izvesti poizkuse za napravo svoje lastne iznajdbe, ki se namesti v blazino duševno bolnih in ki šepet v uho speči pomirjujoče besede. Take poizkuse bodo izvedli tudi v nekaterih psihiatričnih klinikah raznih držav.

Šerover, ki je iznael mnogo instrumentov za ipnološke kontrole, je pripravljen nadalje izvesti poizkuse za napravo svoje lastne iznajdbe, ki se namesti v blazino duševno bolnih in ki šepet v uho speči pomirjujoče besede. Take poizkuse bodo izvedli tudi v nekaterih psihiatričnih klinikah raznih držav.

Tihožitja in pejsaži - Novele

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

Ko je stari Kalužnik zgodaj zjutraj šel ven, ko je odprl in stopil na prag, so ga zajele močne roke. Peter, ki se je bil že zravnan predril, je zasilal v veži ropotajoče korake in prerivanje. Planil je s peči in zagrabil za histrorelo. Ko so se duri na sobo odprle, je že bil pripravljen in so ga nekdo z električno baterijo posvetil v sobo in je Peter v odsevu od strani, prikrit za pečko videl, da so Švabi, je izpustil rafal.

Nekdo se je zvrnil med durmi, v veži je nastalo prerivanje, zunaj klicanje, v drugi sobi je kričala dekla, ki se je že bila pripravila, pa je zdajv zmed planila skozi duri na plan, v sneg in vihar.

Skozi okna je prihajal odsev zgodnjega jutra. V tej blesti svetlobi je zagledal od sebe Štefko. Presunilo ga je. Še nikdar ga ni nobena stvar tako prevzela, kakor nedoločno spoznanje o nečem strašnem, ki visi nad njo, spoznanje, da je v resnici vsega konec. Zakaj, da je konec tu, ta trenutek, ni prav nič dvomil.

Bilo je čudno: nič ga ni pretreslo. Tolikokrat v teh letih se je vprašal, kako bi bilo, če bi nenadoma obliči v zagati, iz katere ne bi bilo izhoda. Ni se bal smrti, a ga je vendar vselej pretreslo ob misli, kako bi bilo, če bi nenadoma stal smrti iz oči v oči. Nekaj drugega je bilo, če te je zadelo v borbi, ali te je zadelo iz zase, takrat ni bilo časa misliti ne na smrt, ne na nič drugega.

Toda tak je položaj: biti zajet in čakati konca, ni bilo prijetno. Vedel je, da iz take luknje ni izhoda, razen ako se preda, kar pa pomeni samo še strašnejšo smrt. Bil je že tudi tako obkoljen, v hiši, seveda s tovariši. Petkrat se je doslej prebil iz obkoljene hiše. Padali so tisti, ki so bili z njim, on je vselej ostal. Imel je grenke izkušnje s hišami in pečmi. Pa vendar ... tokrat ga je kljub vsemu zavedlo. Zavedlo in zdaj do kraja. Ko bi bil sam, bi se skušal prebiti kljub vsemu. Vedel je, kako je treba delati, da si izbijs pot. Če se posreči, prav, če ne, padeš v borbi. Zdal ni bil sam. Tu je bila Štefka in Štefko ni mogel prepustiti strašni usodi. Vedel je dobro, kaj jo čaka. Ne nase, nanjo mora misliti. Ne sebe, njo mora rešiti, ako je sploh mogoče, da jo reši.

Stala je ob njem, videl je v jutranjem odsvitu njene spraspujoče preplahene oči, videl njeno odprta usta. Bilo ga je sram, bilo mu je na smrt mučno zaradi nje. Ne sreče, ne radosti, prinesel ji je smrt. Ne, nikake pravice ni imel, da jo pogubi. Ne bi smel k njej. Če pa je že prišel, če je že napravil ta izlet v preteklost, v otroška leta, tedaj bi se bil moral ponoči posloviti. Tako pa pogublja njo, ki jo je vse življenje ljubil.

Tedaj je rekla Štefka: "Kaj pa zdaj, Peter?" Njen glas je bil tih, preplahen, toda poln svojevrstne lepote: da, to je govorila Štefka, s tistim svojim globokim, toplim, mehkim glasom, ki ti je dajal občutek, kakor da bi se z dlanjo dotaknil žametnega blaga.

"Zajeta sva," je odvrnil bolestno. "Končano je?" je rekla in videl je, kako se je bridko nasmehnila. Samo solze v njenih očeh ni mogel videti.

"Poskusil bom, da te rešim. Sebe ne vem, če bom mogel, ti pa moraš živeti. Ti ne smeš pasti, zaradi mene ne smeš umreti. Nisem ti hotel prinesiti smrti. Grešil sem, ko sem prišel k tebi."

"Ne govori tako," je odvrnila tiho. "Bila sem tako srečna, da si prišel ..."

"Da, samo da sem ti prinesel nesrečo ... Poslušaj, že večkrat sem se prebijal iz takt pasti. Pripravi se in delati moraš natančno, kakor ti bom svetoval. Najprej bom vrigel granato pred hišo. Tisti trenutek, ko počne, se moraš pognati v beg navzdol po vrtu, kjer veš, da ni prevelikih

pregraj. Jaz skočim za tabo in bom streljal. Ti se nikar ne zmeni za streljanje, samo teči do najbližjega gozda. To ni tako daleč. Tisto praznino med jablanami moraš imeti srečo. Ne boj se, za tabo ne bodo streljali, ko bodo slišali moje streljanje. Če bom imel srečo, te že dohitim. Pretolči se moraš do Košakovih. Tam za njihovo hišo so mlade smreke, v tistih me počakaš. Če me za pol ure ne bo, me sploh ne bo. Potem si poišči poti do naših. Zglesi se onstran v dolini pri Marinkovih, povedali ti bodo, kam se moraš obrniti ..."

Tedaj je v veži počila granata. In ko je počila, je Štefka začela in se začela sesedati. "Peter ..." je vzdihnila.

Sklonil se je k njej in jo potegnil v kot, nato pa se najprej pripravil na streljanje, zakaj duri na veži so bile še vedno odprte. Skrit za steno je gledal v vežo in čakal, kdaj se kdo prikaže in ko je zagledal, kako je nekdo planil v vežo, je že streljal. Oni se je sesedel. Peter se je vrnil k Štefki.

"Kje te je zadelo?" je vprašal.

"Saj ni nič," se je smehljala in ujela njegovo roko. "Ti kar tam pazi, da ne vderejo v hišo. Ne daj, da jim pridem živa v roke. Samo tega ne, Peter. Rajši me ubij. Ne boj se, nič me ne bo strah. Ubij me, sebe pa reši. Meni ni pomoči. Ti boš pa lahko mnogo koristil. Peter, prosim te, stori, kakor sem ti rekla. Reši se. Tebe ne smejo dobiti živega v roke." Božala je njegovo roko.

Zunaj je bilo kričanje. Kakor od daleč je slišal klic, naj se preda. Bilo mu je tuje, bilo je, kakor da ti klici ne veljajo njemu, temveč komur koli drugemu. Predati se? Švabom? Mar ni vedel, kaj pomeni predaja? Mar ni boljša častna smrt? Ne, Peter se ne bo predal. Če je že pogubil Štefko in njen dom, bo tudi sam poginil.

"Peter, reši se," je prosila tiho Štefka. Sklonil se je do nje. Prijel je njen oglavo, ji pogledal od blizu v oči in dejal:

"Štefka, pogubil sem te. Tega si ne bi mogel nikdar odpustiti. Če upaš, da bi se ti kako rešila, ako jim prideš v roke, povej. Ranjena si, morda ti bodo prizanesli ... Izgovori se name, da sem vdrl v vašo hišo in vas prisilil, da ste me sprejeli. Povej, da si me hotela zjutraj iti javit, da me ne poznaš, kar pač hočeš ... Povej, pa jim sporočim ven zastran tebe ..."

Toliko se je že zdanilo, da je videl njen obraz, kako se je grenko, pa vendar tako ljubko nasmehnila.

"Peter," je rekla tiho, "prišel si sam in jaz sem te iz srca sprejela ... bila sem srečna, zares, še nikdar v življenju nisem bila toliko srečna kakor to noč. Mislila sem, da bo nekoč lepo, nekoč, ko mine vojna. Zdal vem, da je vsega konec. Nič ne de. Mnogi so umrli, med njimi bom tudi jaz. Samo ti se reši ..."

Takrat so odjeknili zunaj strel, steklo v oknih je zazvenelo. Ni pazil na okna. Toda zadelo ga je samo v nogo. Odgovoril je z rafalom proti oknu in zunaj je streljanje obmolnilo.

"Še enkrat me je," je rekla še tiše Štefka in se bridko nasmehnila. Ko se je sklonil k njej, mu je položila roko okrog vratu. Tedaj se ni mogel vzdržati, poljubil jo je na čelo in nato nežno, prijateljsko še na usta, ko mu jih je ponudila. Njena usta so se razvlekla v bridkosti.

"Mislim, da je sreča lepa stvar," je rekla umirajoče. "Tako lepo bi bilo živeti, ne, Peter?"

"Lepo bi bilo živeti, Štefka," je odvrnil bolestno Peter. "Nocoj sem vse presenjal, vse sem si tako živo predstavil. Samo da bo še konec, sem si rekel. Takoj pridem sem in potem, ako bi ti hotela, Štefka, bi za vedno tu ostal. Ali bi hotela, Štefka?"

Smehljala se je. "Peter," je rekla, "midva bova tu ostala ... za vekomaj ..."

(Dalje prihodnjije)

LEVANTSKI PARTIZANI

Majhne luči, ki so se svetile v daljavi, so spomnile Carlosa na 30 km oddaljeno mesto Castiglion. Tisoče ljudi je mirno spalo, pozabilo na vse in morda sanjalo prelepe sanje. Spali so in niso vedeli, da v tem trenutku nekdo misli na njihovo bedo, nesrečo in na njihovo upanje. Morda bodo jutri zvedeli o tem, kar se bo zgodilo to noč in takrat bo njihovo srce močnejše in bolj veselo toliko, vedoč, da se približuje dan zmage, dan slavlja.

Še bolj jasno je videl Carlos luči vasice Ajranet, ki je ležala v bližnji dolinici. O njej je Carlos premišljeval še z večjo neznostjo. Ajranet je bila njegova rojstna vasica. Na njenih prasnih ulicah se je igral v svojih otroških letih, v njeni hladni šoli se je naučil pisati in čitati na trgu se je spoznal s svojo ženo, ki jo je kasneje poročil v vaški cerkvi.

Že leto dni je preteklo odkar je umrla njegova žena. Vsi

njegovi sorodniki so že počivali na vaškem pokopališču. Samo njegova mati je bila še živa. Utrujena od dnevnega težkega dela je spala in ni vedela, da je v njenih bližini njen sin, komandant partizanske skupine v sestavi armije levantskih partizanov — gospodarjev Maestrasga.

Iz teme se je pojavil Ferdinand — eden njegovih partizanov. Bil je najmlajši v skupini ter šele dva meseca v partizanih. K partizanom je odšel po smrti svojega brata, ki so ga frankisti do smrti pretepli.

— Ali se spijo? — je vprašal Carlos.

— Ne. Pripravljajo se. Ko je prišel komandant v logor, je bilo vseh dva in dvajset ljudi na nogah. Eni so kadili, drugi so imeli opraviti z zadnjimi pripravi. Kar je običajno v takih primerih, ni nihče govoril. V skupini so bili ljudje, ki so imeli pokrajino, Juan, Vicente in Manuel iz sončne in

di, da ni več meja, ker ni nikogar, ki bi jih prekorajil. Večkrat pa sem se vprašal: Kje pa so mesta, vasi, naselja in ljudje, ki v njih prebivajo? Kje so delavci, kje izobraženci? Kadar je gledal okrog sebe, sem doživljal občutek samote in zapuščenosti, ki mi je šepetala: "Sam si. Kaj ne vidiš, da si popolnoma sam?" In ko sem še enkrat pogledal, sem videl samo zemljo in grmovje. Gledal sem naprej, na levo in na desno in sem videl samo bore. Gledal sem navzgor in videl samo oblake in zvezde, tudi tihe in žepuščne. Ko pa sem se zopet vrnil na svoja premišljevanja, sem si govoril samemu sebi: "Srce te vara, ni res, da smo osamljeni, ker ni res, da ni več mest, vasi, naselij in ljudi. Kakor prej živijo moški in ženske, ki trpijo, mislijo na nas in nas čakajo. Radi bi, da bi njihov glas prišel sem k nam in bi nam zaklical: "Mi smo z vami!" Ker pa njihov klic ne more vedno k nam, zato moramo mi z njimi vzpostaviti zvezo in s tem potrditi, da nismo sami.

Tam doli je moja rodna vas Ajraneta. Niti 2 tisoč prebivalcev ne šteje. V njej se začneja novi svet in z nje bo poleta vest o našem podvigu v Lisjen del Sid, iz Lisjene v Alcoro, iz Alcore v Castiglion, iz Castigliona v Madrid, a iz Madrida bodo ljudje po vsem svetu izvedeli, da je dva in dvajset partizanov zavzelo vas z 2 tisoč prebivalci. In ne bomo več sami, ker bo mnogo ljudi pomislilo: "Spaspo vas Ajraneto so zavzeli partizani, ki se borijo proti Francu."

Carlos je nadaljeval: — Tu leži moja rojstna vas. Vas, ki je podobna našim vsem, z reko, s pšenico in ječmenom posejanimi polji. Na pokopališču moje vasi počivajo moji starši, kakor počivajo vaši na pokopališčih vaših vasi. In vse to, ljudje, ki živijo in ki so umrli, hiše in polja, voda in sonce in zvezde, ki sedaj migljajo na nebu — vse to je naša domovina, za katero se borimo in za katero bomo morda tudi umrli.

Carlos je po teh besedah obmolnil, ker je bil preveč vznemirljen. Potem pa je nadaljeval z glasom, v katerem se je čulo povelje: — Torej, manjka deset minut do tretje ure. Ob štirih bomo dospeli do vasi. Ali veste, kakšne so naše naloge?

Partizani so prišli na sredo vasi. Eden za drugim so izginili pod slavalokom. Ravno pred njim so bili prostori "meščanske garde". Temno noč je preskakalo nekaj strelcev. Zaspane garde so sprejeli partizani z rafalom. Trije so padli, dva pa sta stekla v poslopje in zaprla vrata.

— Ne pustite, da se zberejo — je zaklical Carlos, povlekel ročno bombo iz za pasu in stekel proti poslopju. Vrgel je bombo in se vrnil na stran. Vrata so bila prebita. Gardisti so brez ciljno streljali skozi okna.

— Fernandes — je poveljeval Carlos — vzemi strojnice ubiti in čuvaj prvo nadstropje, mi gremo v drugo.

Partizani so se povzpeli po stopnicah. Rosendo je vrgel bombo v ena vrata, Innocent v druga. V istem trenutku je začutil Carlos udarec v hrbet. Zameglilo se mu je pred očmi in težko je padel na tla.

Ko se je osvestil, je videl svoje tovariše, ki so se sklanjali nad njim. Bolečin ni čutil.

Carlos si je bil svest svojih dolžnosti. Vedel je, da se mora s svojimi tovariši porazgovoriti, vendar pa je bil preveč vznemirljen zaradi bližine Ajraneta, spomina na ženo, na mater, na otroška leta.

— Tovariši — je končno dejal — vem, da se moram porazgovoriti z vami, da vam moram nekaj reči ... Vendar ne zato, da bi vas opogumil, ne zato, da bi bolje razumeli naše borbene operacije.

Ali je kdo izmed vas, tovariši, mislil na veličino naše samote?

Mnogo sem premišljeval o tem. Nam se zdi, da smo popolnoma sami, da nas obkrožajo praznina, da ni več drugih ljudi, da ni več meja, ker ni nikogar, ki bi jih prekorajil. Večkrat pa sem se vprašal: Kje pa so mesta, vasi, naselja in ljudje, ki v njih prebivajo? Kje so delavci, kje izobraženci? Kadar je gledal okrog sebe, sem doživljal občutek samote in zapuščenosti, ki mi je šepetala: "Sam si. Kaj ne vidiš, da si popolnoma sam?" In ko sem še enkrat pogledal, sem videl samo zemljo in grmovje. Gledal sem naprej, na levo in na desno in sem videl samo bore. Gledal sem navzgor in videl samo oblake in zvezde, tudi tihe in žepuščne. Ko pa sem se zopet vrnil na svoja premišljevanja, sem si govoril samemu sebi: "Srce te vara, ni res, da smo osamljeni, ker ni res, da ni več mest, vasi, naselij in ljudi. Kakor prej živijo moški in ženske, ki trpijo, mislijo na nas in nas čakajo. Radi bi, da bi njihov glas prišel sem k nam in bi nam zaklical: "Mi smo z vami!" Ker pa njihov klic ne more vedno k nam, zato moramo mi z njimi vzpostaviti zvezo in s tem potrditi, da nismo sami.

Potem je Carlos s polzaprtimi očmi božal svojo rodno vasico. Nenadoma je zagledal v črno oblečeno ženo, ki je šla proti njemu. — Da ni to moja mati? Carlos je pritisnil granato na obraz, pogledal svojo mater, zastavo, ki se je vila v rahlem vetru in potegnil zaklopko.

Na razmesarjenem obrazu so ostale cele samo oči. Modre in jasne oči so še vedno z ljubeznijo gledale svet.

— Videl sem, kako se je nasrgehlil pred smrtjo — je rekel nekdo od vaščanov.

Starka oblečena v črno pa je dodala:

— Podoben je mojemu Carlosu. Samo na hitro sem mu pogledala obraz, vendar vam rečem, da je podoben mojemu Carlosu. V vsakem primeru je bil pogumen deček in naravno, moral je biti partizan.

Gabriela García Nareso.

TISKARNA S.N.P.J.

— sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne ... Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY
2857-59 S. Lawndale Avenue • Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

Zanimivosti

Kakor znano, povzroča plimo in oseko privlačnost lune in sonca. Vpliv teh dveh nebesnih teles se seveda ne more poznati samo na morju, marveč povsod na zemlji, in sicer na ta način, da se težnost teles neprestano spreminja. Spremembe znašajo 1 do 3 miligrame pri vsakem kilogramu. Ta pojav je zadnji čas posebno natančno raziskal profesor Tomažek, in sicer s pomočjo peresne tehtnice z meter dolgo vzmetjo. Da se izloči vpliv nestalne temperature, je bila tehtnica nameščena v kleti 20 m globoko pod zemljo. Izrazito se je pokazalo valovito spreminjanje težnosti v teku 24 ur. Iz tega bi se dalo sklepati, da ima enako kakor morje tudi zemeljska skorja svojo plimo in oseko, da se dviga in pogreza v istem ritmu kakor morska gladina in da znašajo ti premiki okoli 23 cm navzgor in navzdol. Da tega ne opazimo vzlic temu, da beležijo naši potesomeri še neprimerno manjše gibanje zemeljske skorje, je ta vzrok, da se vsa okolica enakomerno in prav počasi dviga in upada. Tudi na voznji po morju se čutijo samo valovi, plima in oseka pa ne.

Brzina parnikov, ki že delj časa plovejo po morju, se navzlic nezmanjšani strojni sili občutno zmanjša. Vzrok so vsakovrstne školjke, morski črvi in alge, ki se počasi oprimejo ladijskega trupa, tako da se treenje sten ob vodo zelo poveča. Ti zajedavci se tako trdno oprimejo ladje, da jih v dokih le s težavo odstranijo. Ako pa zapelje ladja za nekaj časa z morja v kako reko ali kanal, se pa sama očisti. Morske živalice in rastline v sladki vodi, ki je niso vajene, kaj kmalu odmro in se same odločijo od trupa.

Alkohol je strogo pravičen vladar za vsakogar, ki se ukloni njegovi oblasti, ker ne dela razlike med kroničnim podnapikom in priložnostnim pivcem. Količina alkohola, ki povzroči smrt, je za oba enaka. Tudi tisti, ki se dan za dnem opija, ne sme prekoračiti neke mejne količine, če si noče pripraviti smrtnega zastrupljenja.

"Smrtna količina", ki je enaka za pijance in abstinence, znaša za odrasle ljudi največ 11 do 14 gramov alkohola.

DANCE THE OLD STEPS AGAIN

Do you like to dance the polka ... the schottische ... the mazurka ... the two step ... and all those other OLD TIME steps you learned many years ago?

Well OLD TIME dancing is coming back to Chicago—so you're right in style if you know those Old Time dances.

Old Time dancing is now an every Wednesday night feature at the Trianon—the world's most beautiful ballroom—located on Cottage Grove Avenue at 62nd Street, on the south side of Chicago.

It's an exclusive feature for those who want to dance the Old Steps and music for the dancing party on next Wednesday will be furnished by "Fezz" Fritscher and his Goose-town band.

—(Adv.)

"PROLETAREC"

Socialistično-delavski tednik Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Stanje 83 na celot. \$1.75 na pol. \$1 na četr. leta.

NAROČITE SI GA! Naslov: PROLETAREC

2301 South Lawndale Avenue CHICAGO 23, ILL.

SLOVENE RECORDS

16-inch records 75c COD, plus postage

- C-1201 Be happy, polka
- C-1202 Bye-bye-baby, polka
- C-1214 My honey is wandering in Tyrol; St. Clair polka
- C-1220 Too fat polka; Jolly polka
- C-1192 Alpine waltz
- C-1211 Village tavern polka
- C-1215 Marianna polka
- C-1216 Hit and miss polka
- T-103 Silk Umbrella polka
- T-104 Linden Tree — waltz
- T-106 Tivoli Park Polka
- T-114 Village Square Polka
- T-114 Red Wine — Polka
- Edelweiss waltz
- Ernest Benedict Quartet
- R-574 Na Marjanec, Polka
- R-575 Na Marjanec, Polka
- R-575 Cleveland Valček
- R-575 Mala Nocek, Polka
- J. Perush and his Tav. Band

Write for free list of all new SLOVENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to:

PALANDECH'S

536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.

*****

V Prosveti so dnevne svatove in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan? *****

"PROSVETA"

2857 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravištvá kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se lasta popravil Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrst. drinevo in Kanado \$2.00	Za Chicago in okolice je \$2.50
1 tednik in 6.00	1 tednik in 6.00
2 tednika in 5.00	2 tednika in 7.10
3 tednika in 4.40	3 tednika in 6.00
4 tednike in 3.50	4 tednike in 4.70
5 tednikov in 2.50	5 tednikov in 3.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebne voste donarja ali Money Order v plamtu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prikliti se sme le one člane in družine, ki to dovolijo in ki živo ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prikliti, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zadrževal sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, te takoj naznaniti upravištvu lista, in obenem doplačati dotične vzoito listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravištvu znati datum za to vosto naročniku ali pa ustaviti dnevnik. PROSVETA, SNPJ, 2857 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto voste \$

1) Ime _____ Čl. druživa št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2) _____ Čl. druživa št. _____

3) _____ Čl. druživa št. _____

4) _____ Čl. druživa št. _____

5) _____ Čl. druživa št. _____

Mesto _____ Delava _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!